

Pavyon Kültürünün Aile İçi Sorunlara Etkisi¹ The Effect of Pavilion Culture on Domestic Problems

Coşkun SAĞLIK*, Ensar ÇETİN**

Öz

Bu araştırmanın amacı, pavyon kültürünün aile hayatına etkilerinin, pavyon müdavimleri, pavyon çalışanları ve onların eşleri ile görüşmeler neticesinde ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, Ankara ilinde ikamet eden 17 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Bu katılımcılar içerisinde pavyon müdavimleri (5 kişi), işletmeciler (2 kişi), kadın eşler (5 kişi), pavyon sanatçısı (1 kişi) ile konsomatrisler (4 kişi) bulunmaktadır. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde NVivo 12 programı kullanılmıştır. Tümevarım yöntemiyle veriler analiz edilerek kodlama ve kategorik gruplandırmalar neticesinde “Pavyon”, “Doğrudan Etkiler” ve “Dolaylı Etkiler” temalarına ulaşılmıştır. Bu makalede ele alınan “Aile İçi Sorunlar” alt kategorisi, “Doğrudan Etkiler” teması altında ortaya çıkarılan bulguların bir kısmını içermektedir.

Araştırmada elde edilen genel bulgulara göre, pavyon müdavimlerinin aileleriyle yaşadıkları en büyük sorunların “yalan söyleme ve aldatma”, “maddi sorunlar” ve “aileye yeterli zaman ayırmama” gibi problemler olduğu ortaya çıkarılmıştır. Özellikle müdavimlerle ve müdavim eşleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, bu tarz ailelerde kuma getirme dahil her türlü sorunun yaşandığı ortaya konulmuştur. Ayrıca işletmecilerin ve pavyon sanatçısının ise özellikle ailelerine zaman ayırma konusunda sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Pavyon, pavyon kültürü, aile içi sorunlar.

Abstract

The purpose of this study is to reveal the effects of pavilion culture on family life as a result of interviews with pavilion goers, pavilion workers and wives. Qualitative research method was used in the research and data was collected through in-depth interviews with 17 participants residing in Ankara. These participants include pavilion goers (5 persons), pavilion owners (2 persons), wives (5 persons), pavilion artist (1 person), and hostess (4 persons). NVivo 12 program was used to analyze the data obtained from the interviews. After the coding and categorical groupings, the themes of “Pavilion”, “Direct Effects” and “Indirect Effects” were obtained by analyzing the data with inductive technique. The “Domestic Problems” sub-category discussed in this article includes some of the findings revealed under the theme of “Direct Effects”.

According to the general findings obtained in the study, it was revealed that the biggest problems that pavilion goers had with their families were problems such as “lying and cheating”, “economic problems” and “not allocating time

¹ Bu çalışma “Pavyon Kültürünün Aile Hayatına Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Doktora Programı. e-posta: csaglik49@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2255-6715

** Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. e-posta: ensarcetin@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-5668-4988

for the family”. According to the interviews made especially with the goers and wives, it was analyzed that all kinds of problems, including bringing to the second wife, occur in such families. In addition, it was revealed that the pavilion owners and the pavilion artist had difficulties especially in allocating time to their families.

Keywords: Pavilion, pavilion culture, domestic problems.

Giriş

19. yy.’da Batı’da sanayileşmenin ortaya çıkması kentleşmenin hızla artmasına neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte yeniden şekillenen kapitalizm kendisine yeni alanlar yaratmış ve bu alanda kendini yeniden üreten mekânlarını oluşturmuştur. Bu mekanlardan birisi de kent sokaklarını ışıldatan ve yanılmalı özgürlüğü çağrıştıran gece hayatı mekanlarıdır.

Kırsaldan kente sığınmak zorunda kalan insanlar, kapitalist sistemin getirdiği ağır ve uzun çalışma sürelerinin neden olduğu stresi atmanın yolu olarak çeşitli eğlence mekânlarını tercih etmeye başlamışlardır. Gittikçe cazibesini daha da artıran eğlence mekânları, çalışan insanların serbest zamanlarını dolduran en önemli mekânlar haline almıştır. Gece hayatı mekânlarının bu şekilde bir fonksiyon üstlenmesi, kentin ışıldayan sokaklarının, kırsalın karanlık sokaklarına tercih edilmesine sebebiyet vermiştir. Artık kırsal alanlar sıkıntıyı, kentler ise özgürlüğü çağrıştırmaya başlamıştır. Fakat eğlencenin bu hali, Orta çağın karanlık havasına karşı Mihail Bakhtin’in (1984) “Rabelais and His World” adlı eserinde bahsettiği gibi özgürlüğü ve direnişi sembolize eden karnavalesk biçimde değil, tutsaklık ve bağımlılığın bir ifadesi olarak çalışmanın verdiği dezenformasyonları iyileştirmeye yarayan bir aktivite şeklinde kendini göstermiştir. Diğer bir deyişle eğlenmek, sınır tanımayan özgürlük alanlarında standardizasyona ve yoğun ciddilik içeren bürokratik ve banal siyasetin havasına karşı olan bir duruşu değil, oklar yönünde dört duvar arasına sıkışmış klostrofobik mekânlara doğru ilerleyen sınırlandırılmış ve karşılığında para ödenerek satın alınan tekdüzeleşmiş aktiviteleri ifade etmeye başlamıştır.

Bu mekânlardan birisi de eskiden beri pahalı mekân olma özelliğiyle öne çıkan ve tam anlamıyla kapitalist bir işletme şeklinde çalışan pavyonlardır. Pavyon, geceleri geç vakitlere, hatta genellikle sabaha kadar açık olan dans, müzik ve alkolün eşlik ettiği mekânlar olarak bilinmektedir. Etimolojik olarak Fransızca “pavilion” sözcüğüne dayanan pavyon, eğlence hayatına 19. yüzyılın sonlarına doğru girerek 1950'lere kadar daha çok elit kesimin devam ettiği, pahalı ve kaliteli gece kulüpleri olarak kullanılmıştır (Rakı Ansiklopedisi, 2018, s. 2341). Bu dönemlerde pavyonlar, barlardan bir derece yüksek ve kaliteli mekanlar olarak yerli ve yabancı isim yapmış orkestralara, erkek şarkıcılara, dansöz ve dansörlere yer vermiş, hatta Park ve Tokatlıyan otelleri, Taksim Belediye Gazinosu gibi ciddi işletmelerin bünyelerinde pavyonlar yer almıştır (Ögel, 2010, s. 22). Fakat bu tarihlerden sonra “elit mekân” olma özelliğini yavaş yavaş yitirmiş, sonrasında illegal işlerin döndüğü, kaba üsluba sahip erkeklik tiplerinin kol gezdiği, kırsalın muhafazakâr erkeklerinin sert ve keskin kurallarının geçerli olduğu yerler haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle acımasız ve keskin, seslerin fazla güçlü, ışıkların fazla parlak ve etkileşimlerin sert olduğu erkeklik dünyasına (Goffman, 2014, s. 113) dönüşmüştür.

Pavyonun, “kabadayı takımının” yer aldığı ve illegal şekilde yürütülen mekanlar olma özelliğini anlamak için, Osman Özarlan’ın taşra erkeklerinin gece alemine girme sürecinden yola çıkarak bahsettiği dönüşüme bakmak gerekir. Özarlan (2015, s. 2-3), meyhane tarzı taşra işletmelerin (içme evleri), ilk başta sadece erkeklerin vakit geçirdiği/sosyalleştiği özel kamusal alanlar olduğunu, fakat 1990’lardan sonra bu tarz işletmelerin “müşteri tarzı” konsomatrisleri çalıştırmaya başlamasıyla taşra içme evlerinin hızla şehir gece kulüplerinin (gazino) “taşra versiyonları”na dönüştürüldüğünü ifade etmiştir. Benzer şekilde pavyonlar da 1950’lere kadar elitist furyanın eğlence mekanları olmasına rağmen bu tarihlerden sonra baloz² tarzı salaş yerler haline gelmeye başlamıştır. Her iki dönüşümün arkasında da taşranın muhafazakar ve sert erkeklik tiplerinin zamanla gazino ve pavyon ortamlarına taşınması mantığı vardır. Bu sebeple taşranın sert ve muhafazakar erkeklik tiplerinin hazlarını gece aleminde yaşamaları da haliyle

---

² Öncü, Ögel ve Çakmak (2001, s.140), balozu, “tam bir batakhane, berduş takımının gittiği kaçak olarak işletilip, denetimden uzak, müzikli, salaş ve sefil yerler olup, 18 yaşından 40 yaşına kadar kadınların görev yaptığı pavyonlar” olarak tanımlamıştır.

sert ve keskin olmuştur. Yani baskılanan hazzı³ pavyonda icra etmek ancak erkekliği “yere düşürmeyerek” ve diğer erkeklerle rekabet ederek mümkün olmuştur. Böylesi bir erkeklik sergilemesi ise mekân içi sert ve keskin kuralları gerektirmiştir. Ayrıca eski pavyonlar büyük oranda denetimden uzak mekanlar olduğu için bu mekanların aynı zamanda illegal işlerin döndüğü yerler olduğunu da belirtmek gerekir.

Günümüzdeki haliyle ise sıkı denetimlerden dolayı eski illegal yönünü kısmen yitirmesine ve mekân içi sert kuralların kısmen aşınmasına rağmen pavyonlar, pahalı ve sert/kaba üsluba sahip erkeklik tiplerinin erkekliklerini inşa ettikleri mekân olma özelliğini devam ettirmektedir. Bu yeni haliyle araştırma sahamızla da alakalı olan Ankara pavyonları öne çıkmaktadır. Ankara pavyonlarının, alkol, cinsellik ve göstermelik itibarla müşterileri cezbederek hem maddi hem de cinsel, duygusal ve ruhsal sömürü gerçekleştirdikleri söylenebilir. Mekânlarda çalıştırılan konsomatrisler, mekânın iç dizaynı, ışıklandırmalar ve çalınan müziklerin içeriği cinselliğe gönderme yapar vaziyettedir. Müzikleriyle ve sahnede oynanan oyunlarıyla aynı zamanda Ankara'nın eğlence kültürünü de yansıtan bu pavyonlar, şehrin en ünlü mekânları olarak bilinmektedir. Nitekim Ankara pavyonlarının en önemli özellikleri; pahalı mekânlar olması, cinselliğe gönderme yapması, çalınan müzikler ve sahnede oynanan oyunların kısmen Ankara'nın eğlence kültürünü yansıtmasıdır.

Bu minvalde Ankara'da pavyon kültürünü içselleştirmiş erkeklerin belirli bir profilini çizmek mümkündür. Ankara pavyonlarının eğlence kültürü, genellikle İç Anadolu'nun belli bir kesimine hitap eden yerel kültürün olumsuz yönde dönüşmüş halidir. Pavyon kültürünü icra eden kişiler ise genellikle aynı habitusu ve kültürel sermayeyi paylaşan kişilerdir. Yani Türkiye'nin neresinden Ankara'ya göç etmiş olursa olsun pavyonun kaba ve cinsel içerikli eğlence tarzının, bir nevi benzer yapıya ve eğilime sahip erkeklere hitap ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca Ankara'da pavyon kültürünü icra eden erkeklerin genellikle kaba bir üsluba ve karaktere sahip olduğunu; bunun yanında yeni nesillerin de eski müdavimlerin yolundan giderek benzer tavır ve eğilimlere sahip olmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Genellikle cinselliğe ve itibara gereksinim duyan ve kendilerini pavyon kültürünün mirasçısı olarak gören erkekler için pavyonlar, sık sık uğranılan yerlerdir.

Pavyon kültürünün özellikle Ankara'da yerleşik bir kültür halinde yaşanması sebebiyle bu kültürü içselleştirmiş kişiler üzerinde araştırma yapmak önem arz etmektedir. Ankara'nın ünlü mekanları olan pavyonların bu ilde çokça olması ve göze çarpması, aynı zamanda bireysel, ailesel ve toplumsal etkilerinin hissedilir derecede fazla olması, konunun araştırılmasını gerekli kılan en önemli sebeplerdir. Bu çalışmamızda odaklandığımız husus ise pavyon kültürünün aile içi sorunlara etkisinin araştırılmasıdır. Kahvehane kültürünü⁴ andırır bir şekilde Ankara'da erkeklerin pavyona gitme alışkanlıklarının olması, özellikle evli erkekler için birçok ailevi problemlere sebep olmaktadır. Pavyonun en önemli iki özelliği olan sömürü düzeyinde pahalı mekân olma ve cinselliğe gönderme yapma özellikleri, aslında sorunların en çok kaynaklandığı noktalara işaret etmektedir. Çünkü gelen müşterilerin kazandıkları paralarını iflasa varana dek pavyonda harcamaları ve pavyonda çalışan kadınlarla farklı ilişkiler içerisine girmeleri, özellikle maddi sorunlar ile yalan söyleme ve aldatma problemlerinin aile içerisinde baş göstermesine sebep olmaktadır. Aile içi sorunların en fazla hissedildiği aileler ise genellikle pavyon müdavimlerinin aileleridir. Bu tarz ailelerde kuma getirme dahil neredeyse her türlü sorun yaşanmaktadır. Müdavimlerle eşlerinin yaşadıkları bu gibi aile içi problemlerin dışında pavyonda çalışan erkeklerin aileleriyle yaşadıkları sorunlu mevzular da bir diğer araştırma gerekçesidir. Bu sebeplerden ötürü, müdavimlerin ve çalışanların (işletmeciler ve pavyon sanatçısı) pavyona gitmeleri veya pavyonda çalışmaları sebebiyle aile hayatlarında ne gibi sorunlar yaşadıkları, araştırmamızın içeriğini ve konusunu oluşturmaktadır.

Ankara pavyonları ile ilgili literatürde yapılmış çok az çalışmanın mevcut olduğu göz önüne alındığında, çalışmamızın özgün olduğunu söylemek mümkündür. Deniz Erdoğan'ın (2018) yüksek lisans tezi olan “Ankara pavyon kültüründe erkekliklerin inşası” isimli çalışması, Ankara pavyonlarında

³ Muhafazakar sert erkekliklerin baskıladıkları hazlarını konsomatrislerin bedenleri üzerinden pavyon ortamında ortaya çıkarmalarını Baudrillard'ın (2005, s. 35) “yasa'nın hazzı yasaklayıp sonra da onun emri halini alması” mantığına dayandırabiliriz.

⁴ Bu analogiyi daha iyi anlamak için Özkök'ün (2019) kahvehanelerde oyunlar, burada dönen sohbetler ve oynanan oyundaki rekabetler üzerinden erkekliğin inşa edilme sürecini ortaya koyduğu çalışmasına bakınız.

sembolik ve ekonomik erkekliklerin çoklu inşalarına odaklanmış ve kuram (Feminist Kuram) destekli bir analiz yapmıştır. Konuyla kısmen alakalı olarak Özarıslan'ın (2015), "Masculinities at night in the provinces (Taşra gece hayatında erkeklikler)" isimli tezi de Ankara pavyonları ile alakalı olmayıp Burdur/Çavdır'da kırsalın erkeklerinin gece hayatında (gazinoda) kendilerini nasıl var ettikleri ve erkekliklerini nasıl inşa ettikleri ile ilgili bir araştırmadır. Yine Demet Ş. Dinler'in (2018), konuyla alakalı olarak yaptığı çalışma ise, gece hayatında erkekliğin kendini var etme çabasına odaklanmaktadır. Dikkat edilirse özelde Ankara pavyonları ile ilgili genelde ise pavyon kültürü ile ilgili araştırmaların yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalar ise daha çok erkeklik teması ile ilgili olup pavyon kültürünün aile hayatına etkisi konusunda yazılmış araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmamızın literatüre önemli katkılar sunacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Nitel araştırma, özellikle sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan, sosyal olguları, insan davranışlarını ve bu davranışların sebeplerini detaylı ve derin bir şekilde anlamayı amaçlayan bir araştırma yöntemi (Güler, Halıcıoğlu ve Taşğın, 2015, s. 39) olduğundan bu yaklaşımın tanımında temel alınan esas, öznellik içeren ve her bireyin algılayış biçimine göre farklılık gösteren, ancak yorumlandıklarında anlam kazanan sosyal gerçekliklerin araştırılması mevzudur (Zengin ve Arpaguş, 2018, s. 29).

Bu modelin kullanılmasının sebebi insanların düşüncelerinin, tutum ve davranışlarının derinlikli analizini ve altında yatan anlamı ayrıntılı bir şekilde ortaya koyması ve sayısal verilerle elde edilmesi mümkün olmayan verilere ulaşabilme olanağı sağlamasıdır. Çünkü nitel araştırmanın kullandığı kelimeler, cümleler, semboller, fotoğraflar vb. gibi yumuşak veriler, çoğunlukla eleştirel veya yorumlayıcı sosyal bilimi, ayrıca sayılar gibi daha katı verilerden farklı araştırma stratejilerini ve veri toplama tekniklerini gerektirmektedir (Neuman, 2016, s. 224).

Katılımcılar

Katılımcıların belirlenmesinde çoğunlukla nitel araştırma süreçlerinde kullanılan olasılıksız (seçkisiz olmayan) örneklem çeşitlerinden "amaçlı örnekleme" ve bu örnekleme çeşidinin alt örneklemlerinden "maksimum çeşitlilik örnekleme" ve "kartopu örnekleme" teknikleri kullanılmıştır. Herhangi bir durumun içinde sosyal olguların artması dolayısıyla bu olgular için de örneklem seçilmesi gerektiğinden (Miles ve Huberman, 2016, s. 27) çoklu örneklem seçimine gidilmiştir.

Amaca yönelik ya da amaçlı örnekleme, araştırma yaparken çalışma gurubunun, zengin bilgi sağlayacak şekilde araştırmanın kriterlerine ve amaçlarına uygun olarak seçilmesi ve bu yönde bir yol izlenmesidir (Merriam, 2013, s. 76). Diğer bir deyişle amaçlı örnekleme, derinlemesine araştırma yapılması için çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 90). Amaçlı örnekleme içerisinde alabileceğimiz maksimum çeşitlilik örnekleme ise araştırmanın amacına uygun olarak farklı çeşitlilikleri belgelemek ve önemli genel geçer kalıpları tanımlamak için (Miles ve Huberman, 2016, s. 28) zengin bilgi kaynağına sahip farklı nitelikteki kişilerin çalışma gurubuna dahil edilmesidir. Ayrıca çalışmada kullanılan bir diğer örnekleme çeşidi olan ve genellikle toplumun marjinal ve genel davranış kalıplarından sapan gruplara ulaşmak için kullanılan kartopu örnekleme ise, bilgi kaynağı olan hedef bir öge seçildikten sonra bu hedef öge aracılığıyla araştırmaya bilgi sağlayacak olan diğer öğelerin bulunması ve çalışma gurubuna dahil edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 95).

Pavyon kültürünün diğer illere göre kendine has olarak Ankara'da yerleşik bir kültür haline gelmesi ve eğlence sektörü içinde Ankara pavyonlarının büyük bir yer edinmesi sebebiyle katılımcıların tamamı Ankara'da ikamet eden ve Ankara pavyon kültüründen bizzat etkilenen kişilerden seçilmiştir. Toplamda 17 olmak üzere beş farklı katılımcı türüyle (müdavimler, kadın eşler, konsomatrisler, işletmeciler, pavyon sanatçısı) görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Medeni durum	Meslek	Yaş	Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı	Aylık Gelir (TL)
M1	E	Evli	Memur	35-39	Yükseköğretim	1	4.000+
M2	E	Evli	İşçi	30-34	Ortaöğretim	Yok	2.000-3.000
M3	E	Evli	İşçi	35-39	Ortaöğretim	Yok	1000 altı
M4	E	Bekâr	Esnaf	25-29	Ortaöğretim	Yok	4.000+
M5	E	Boşanmış	İşçi	40+	İlköğretim	1	3.000-4.000
KE1	K	Evli	İşçi	35-39	İlköğretim	2	2.000-3.000
KE2	K	Evli	Ev Hanımı	35-39	Ortaöğretim	2	1.000 altı
KE3	K	Evli	Memur	30-34	Yükseköğretim	2	3.000-4.000
KE4	K	Evli	Ev Hanımı	25-29	Ortaöğretim	3	1.000 altı
KE5	K	Boşanmış	Ev Hanımı	40+	İlköğretim	3	1.000-2.000
KM1	K	Boşanmış	Diğer	30-34	İlköğretim	2	4.000 +
KM2	K	Boşanmış	Diğer	25-29	Ortaöğretim	1	4.000 +
KM3	K	Boşanmış	Diğer	40+	Okuryazar	3	4.000 +
KM4	K	Boşanmış	Diğer	30-34	Ortaöğretim	2	4.000 +
İ1	E	Evli	Esnaf	30-34	İlköğretim	2	3.000-4.000
İ2	E	Evli	İşçi (Eski İşletmeci)	40+	Ortaöğretim	Yok	3.000-4.000
S1	E	Evli	Diğer	30-34	Ortaöğretim	3	4.000+

“M” kod ismi müdavimleri, “KE” kod ismi kadın eşleri, “KM” kod ismi konsomatrisleri, “İ” kod ismi işletmecileri ve “S” kodu ise pavyon sanatçısını ifade etmek için kullanılmıştır.

Veri Toplama Aracı, Tekniği ve Süreci

Veri toplama aracı olarak “yarı yapılandırılmış form” kullanılmış ve nitel araştırmanın veri toplama tekniklerinden olan “görüşme tekniği” esas alınarak bu formdaki sorular katılımcılara aktarılmıştır. Demografik bilgiler dışında soruların hepsi açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Her bir görüşmeci türü için (müdavimler, kadın eşler, işletmeciler ve diğer pavyon çalışanları, konsomatrisler) farklı görüşme formu hazırlanmış ve soruların içeriği de bu görüşmeci türleri göz önünde bulundurularak değişiklik göstermiştir.

Tablo 2. Katılımcılara Ait Görüşme Bilgileri

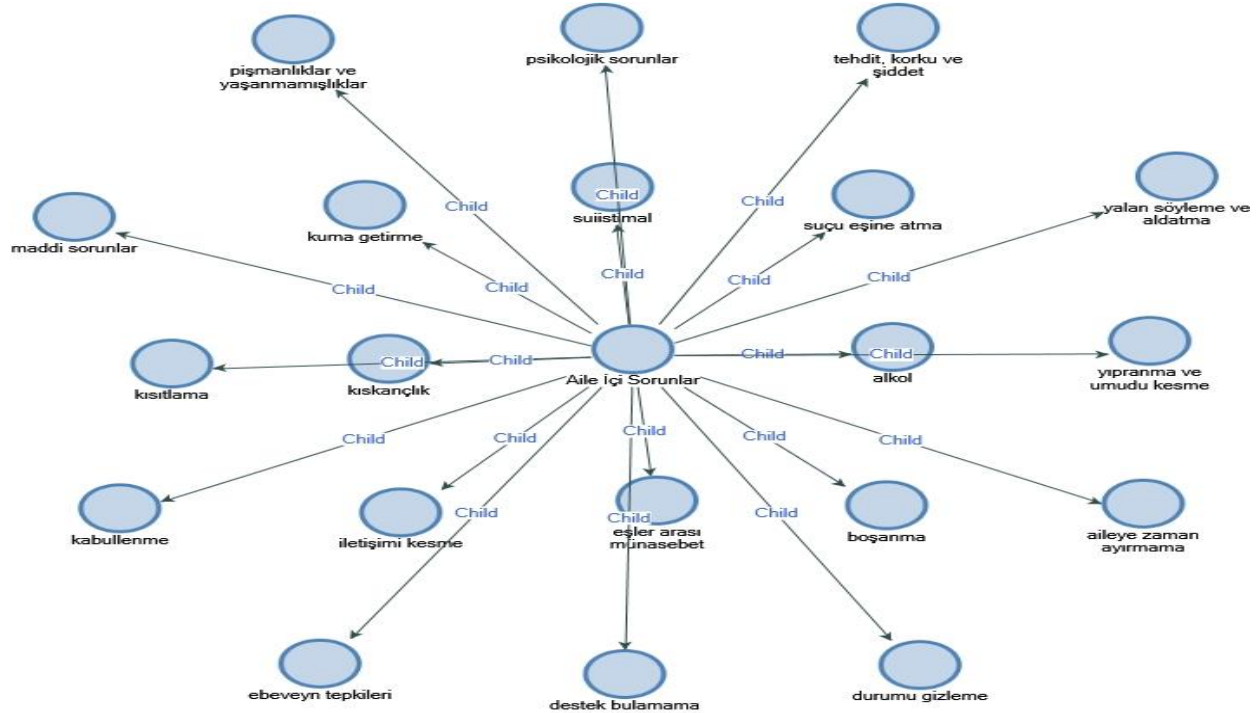
Katılımcılar ve Görüşme Bilgileri	Görüşme tarihi	Görüşme yöntemi/aracı	Görüşme yeri	Görüşme süresi
M1	18.11.2019	Yüz yüze	Kişinin işyeri	30 dk
M2	19.11.2019	Yüz yüze	Kişinin işyeri	35 dk
M3	26.11.2019	Yüz yüze	Gece kulübü	2 saat
M4	13.03.2020	Telefonla	-	30 dk
M5	25.10.2019	Yüz yüze	Kişinin işyeri	27 dk
KE1	06.11.2019	Yüz yüze	Kişinin işyeri	30 dk
KE2	07.12-08.12.2019	Telefonla	-	45 dk
KE3	21.02.2020	Yüz yüze	Kişinin işyeri	28 dk
KE4	09.03.2020	Telefonla	-	30 dk
KE5	09.03.2020	Telefonla	-	35 dk
KM1	25.12.2019	Yüz yüze	Kahveci	1 saat 10 dk
KM2	21.01.2020	Telefonla	-	55 dk
KM3	26.02.2020	Telefonla	-	50 dk
KM4	14.03.2020	Telefonla	-	55 dk
İ1	26.11.2019	Yüz yüze	Kişinin işyeri	45 dk
İ2	18.10.2019	Yüz yüze	Ortak bir tanıdığın evi	3 saat
S1	07.12.2019	Yüz yüze	Kafede	30 dk

Tablo 2.'de görüldüğü üzere ilk görüşme 18.10.2019, son görüşme ise 14.03.2020 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Konsomatrilere normal yollardan ulaşılması zor olduğu için bir kaçına sosyal medya aracılığıyla ulaşılmıştır. Diğer görüşmecilere ise tanıdık kişiler vasıtasıyla ve kartopu tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırılan konunun hassasiyet gerektiren bir konu olması nedeniyle görüşmeler yaklaşık 5 aylık süre içerisinde tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

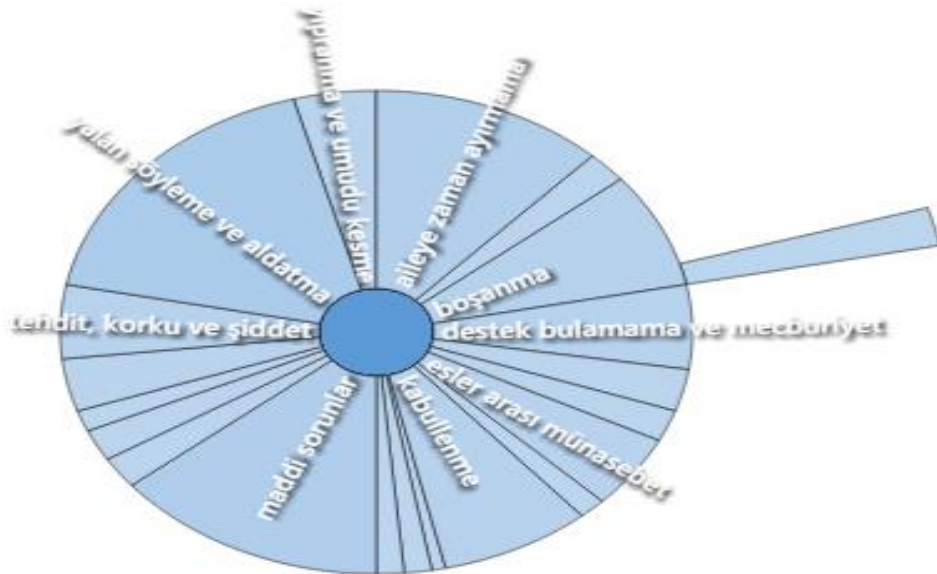
Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler, nitel veri analizlerinde kullanılan NVivo-12 programı ile sistematize edilmiştir. Verilerin analizinde kodlama tekniği ile ilk olarak küçük ve çok sayıda kodlar oluşturulmuş, daha sonra bu kodların ortak noktaları bulunarak kategoriler elde edilmiş ve kategorilerin ortak noktaları tespit edilerek daha soyut kavramlar olan temalara ulaşılmıştır. Elde edilen temalardan birisi “Doğrudan Etkiler” temasıdır. Aşağıdaki bulgular ise bu tema altındaki “Aile İçi Sorunlar” kategorisinin bulgularını içermektedir.

Bulgular ve Yorum

Şekil 1. Aile İçi Sorunların Çeşitleri-Project Map.

Yukarıdaki şekilde pavyona gitmekten kaynaklanan aile içi sorunların çeşitleri verilmiştir. Aile içerisinde yaşanabilecek hemen hemen bütün sorun çeşitlerinin bu tarz ailelerde mevcut olduğunu söylemek gerekir. Yapılan görüşmelerde kuma getirme dahil her türlü sorun yaşandığı, elde edilen bulgular arasındadır.

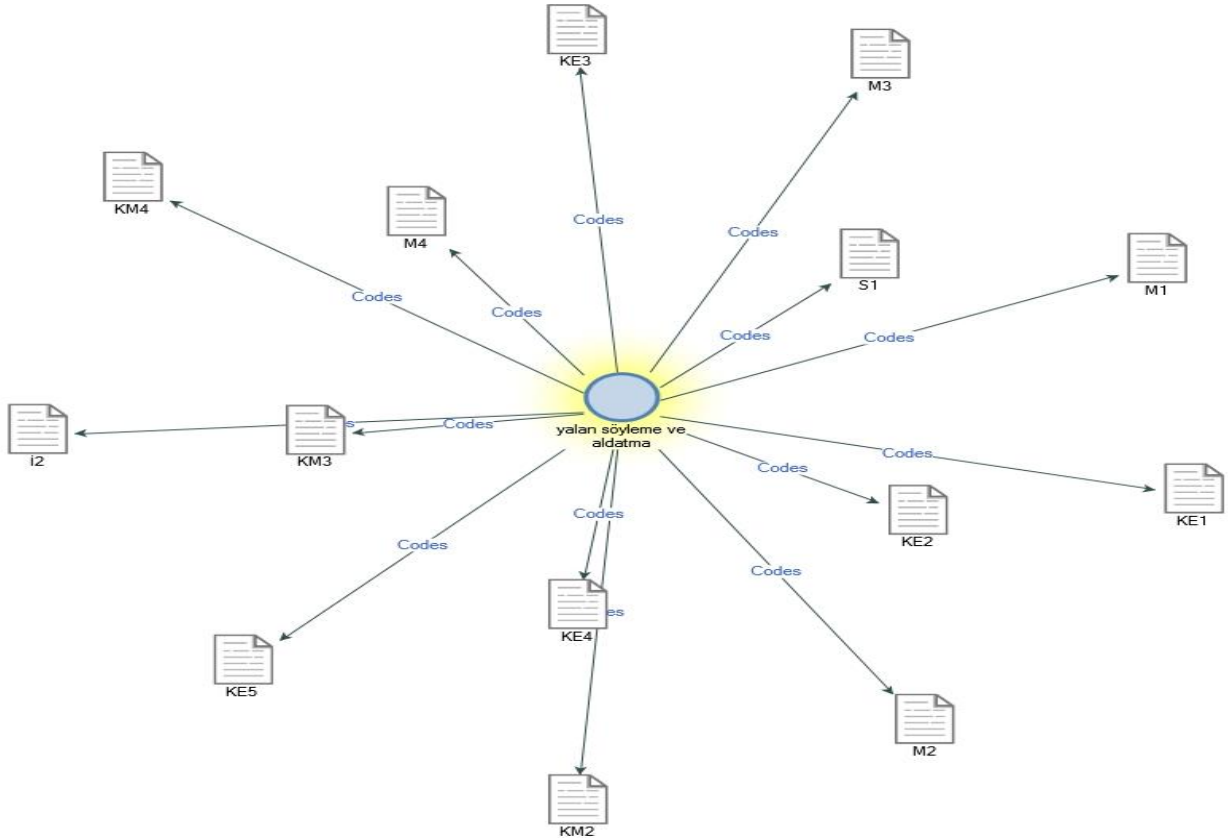

Şekil 2. Aile İçi Sorunların Hiyerarşik Karşılaştırmalı Grafiği

Ayrıca bu sorun çeşitlerini dairesel grafikte gösterirsek en çok paya sahip olanların sırasıyla “yalan söyleme ve aldatma”, “maddi sorunlar”, “aileye zaman ayırmama”, “kabullenme”, “boşanma”, “destek bulamama ve mecburiyet”, “eşler arası münasebet”, “tehdit, korku ve şiddet”, “yıpranma ve umudu kesme” sorunlarını temsil eden kategorilerden oluştuğu görülmektedir. Bunların dışında önemli sayılabilecek diğer sorun çeşitleri “psikolojik sorunlar” ve “suçu eşine atma” sorunlarıdır. En fazla paya sahip bazı önemli aile içi sorunlarla ilgili bulgular aşağıda verilmiştir.

Yalan Söyleme ve Aldatma

Aile içi sorunlarda en önemli ve en fazla paya sahip problem çeşidi yalan söyleme ve aldatma problemidir. Bu konuda görüşmecilerin neredeyse tamamı görüş bildirmişlerdir. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere bu konuda 17 görüşmecedan 14’ünün görüşü bulunmaktadır.

Şekil 3. “Yalan Söyleme ve Aldatma” Alt Kategorisine Cevap Veren Görüşmeciler-Explore Diyagram

Bu görüşmecilerden bazılarının yorumları doğrudan alıntı şeklinde aşağıda verilmiştir.

“Eşine nereye kadar yalan söyleyebilirsin (ilişkilerini). Bir yere kadar yalan söyleyebilirsin. Telefon çıkar şey çıkar. Sen üç ayda bir gitsen işte bir ayda bir gitsen ha yemek vardı iş vardı, mühendisler geldi falan desen eyvallah. Ama bu oraya gidenlerde alışkanlık haline gelir. Kahveye giden adam gibi. Ayağı oraya alışır. Hemen çekemez yani. Bu şekilde yaşayan insanlar ailesiyle ilgili huzursuzdur.” (İ2).

“Mesela bir tanesi beni aramıştı (eşinin pavyondan tanıdığı konsomatrislerden bahsediyor). Bayan yani yakaladım. Dedi ki bana: sen evde eşinin bokunu temizle, şeylerini pis donlarını yıka, dedi, biz onların keyfini sürüyoruz, dedi. Telefon aldı bana falan dedi (eşi kons kadına telefon almış).” (KE2).

“Hafta sonları emlak işiyle uğraşiyor. Emlak işi olduğunu söyleyerek evden çıkıyor. Ya da herhangi bir şeyi bahane ediyor. Bu konuda çok usta hemen yalan söyleyebiliyor. İş varsa bile hallettikten sonra hemen eve gelmiyor. Geldiğinde sarhoş oluyor. Pavyona gittiğini anlıyorum zaten. Onun üzerine kavga ediyoruz.” (KE3).

“Eşim odada bilgisayarda çetleşir karılarla kızlarla ben bu tarafta çay içiyorum. Kaç kere yakaladım. Yakaladığımda ise kesinlikle kabul etmezdi. İnkâr ederdi.” (KE5).

“Şimdi evli erkeklerin çoğu sorunu oluyor. Aile yaşantıları olmadığı için buraya geliyorlar. Burada birkaç tane kızla takılınca sevgili oluyorlar falan.” (KM2).

“Size eşlerinde de bahsediyorlar mı böyle?

Tabi canım. Mesela eşi polis kendisi de gelir pavyona. Diyorum ki oğlum nasıl karın anlamıyor konuşsana. İstese öğrenemez mi gelip? Diyor ki, yok ben ona güven veriyorum. Ulan nasıl güven veriyorsunuz. Ya nasıl güven veriyorsunuz hani. Ben yapamam ya.” (KM3).

“Adam benimle oturuyor karısı mesaj yazıyor, karısına cevap veriyor: aşkım arkadaşlarla içiyoruz diyor. Ama masayı da nasıl çekiyor biliyor musun? Işıklandırmayı öldürüyor, kadehi çekiyor ışıklandırma yok, sadece restoran şeklinde çıkıyor ve kadına gönderiyor. Kadın da buna kaniyor.” (KM4).

“Ben sözlüyen karımı aldattım. İşte gece çalışırdım gündüz gelir evde yatardım. Bir gün pavyonda bir tane karı yaptım. Sabah eşim beni uyuyor biliyor. Tabi bende gelir bir iki fotoğraf atardım hani evdeyim uyuyorum diye. Ama bir gün -tabi beni evde biliyor- işten izin almış gelmiş beni görmeye (sözlüyen). Geliyor bakıyor beni basıyor. Sonra tabi hızla çıktı gitti arabayla bende onu yakalamaya çalıştım sonra araya bir iki araç girdi yakalayamadım. Sonra bir yerde kaza yaptı. Neyse sonra bende o pişmanlıkla evlenme teklif ettim evlendim. Şimdi işte böyle oldu (gülüyor).” (M3).

Yukarıdaki alıntılara göre, müdavimlerin pavyona gitmeyi alışkanlık haline getirdiği için süreklilik arz eden bu durumu eşlerinden saklayamadıkları, yakalandıkları ve bunun da aile içi huzursuzluğa sebebiyet verdiği, bazılarının eşlerini evlenmeden önce evliliğe ikna etmek için bir daha pavyona gitmeyeceklerini söyledikleri halde evlendikten sonra bekârken ki hayatlarına aynen devam ettikleri, müdavimlerin eşlerinin onları aldattığını sık sık yakaladıkları ve hatta aldatıldıkları kadınlarla (konsomatrislerle) muhabbet etme seviyesine geldikleri ve aynı zamanda onlarla kocaları hakkında tartışmalara girdikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında eşleri tarafından pavyona gittikleri bilindiği halde müdavimlerin bu durumu inkâr ettikleri, sürekli yalana başvurdukları ve bundan dolayı da sık sık aile içi kavgaların yaşandığı diğer bir bulgudur.

Ayrıca konsomatrislerle yapılan görüşmelerden anlaşılacağı üzere pavyona gelen müdavimlerin genellikle sorunlu kişiler oldukları, pavyondaki kadınlarla özellikle sevgili olarak ilişki yaşadıkları ifade edilmektedir. Konsomatrislerin müdavimleri iyi tanınması ve asıl yüzlerini bilmeleri sebebiyle onların eşlerini aldatma taktiklerini iyi analiz ettikleri, söyledikleri yalanları çok iyi bildikleri, hatta müdavimlerle sık sık eşleri hakkında konuştukları anlaşılmaktadır. Konsomatrislerle yapılan görüşmelerden çıkarılan bir diğer sonuç ise konsomatrislerin pavyona gelen müdavimlerle aile içi sorunlarını konuştukları, eşlerine anlatamadıkları birçok şeyi müdavimlerle konuşabildikleri, eşleri hakkında ince ayrıntıları dahi bildikleri, bir nevi kendilerini psikolog gibi hissettikleri ve bunun da müdavimlere kısmen iyi geldiği ve onları mutlu ettiği bilgileridir. Konsomatrislerin bu durumda hem müdavimlerin eşlerini aldattıkları kadın hem de aldatanın derdini dinleyen ve ona para karşılığı göstermelik bir dert dinleyicisi rolünde işlev üstlendiği analiz edilmektedir.

Maddi Sorunlar

Aileyi etkileyen en büyük problemlerden maddi sorunların ikinci olarak en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Özellikle maddi sorunların aileyi çok daha derinden etkilediği ve bu konuda mülakat veren kişilerin muzdarip olduğu problemlerin başında da bu sorunun geldiği ifade edilmektedir. Bu ifadelerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Ya bu önceden çalışmayı çok severdi. İçki ortamı vardı yine içerdi ama bizim kültürel olarak içkimiz var hani. Tokatlıyız biz aleviyiz. Hani aleviler içer diye bir şey yok tabi de işte kendi rakılarını falan yapıyorlar. Erkekler içiyor oranın bayanları değil de. Öyle yani içiyordu ama yine sabah 6 da kalkar işine giderdi. Ne zamanki biz Etimesgut ‘a (Ankara’nın orta halli bir ilçesidir) taşındık o pavyon ortamına alıştıktan sonra bıraktı. Tembelliğe alıştı yani sorumsuzluğa. İş alıp veriyordu (inşaat işi) ama şimdi boşta evde. Geçimimizi ben işte temizliğe gidiyorum bazen.” (KE2).

“Tabi o zamanda eşimin para durumu çok çok iyiydi. Bir günde düşünsene 97’de falan cebinde milyarla geziyordu. O parayı götürüp oraya bayılıyordu. Ben sadece günlük yirmi liramı bilirim. Ben başka bir şey görmüyordum.” (KE5).

“-Ne zaman aranız kötüleşti?”

-Yani batana kadar. Bütün parayı pavyonda kumarda yedim. Bir sene de 60 bin lira batırdım. Sonra aramız iyice kötüleşti.” (M3).

“-Nerden getirdi bu paraları peki?”

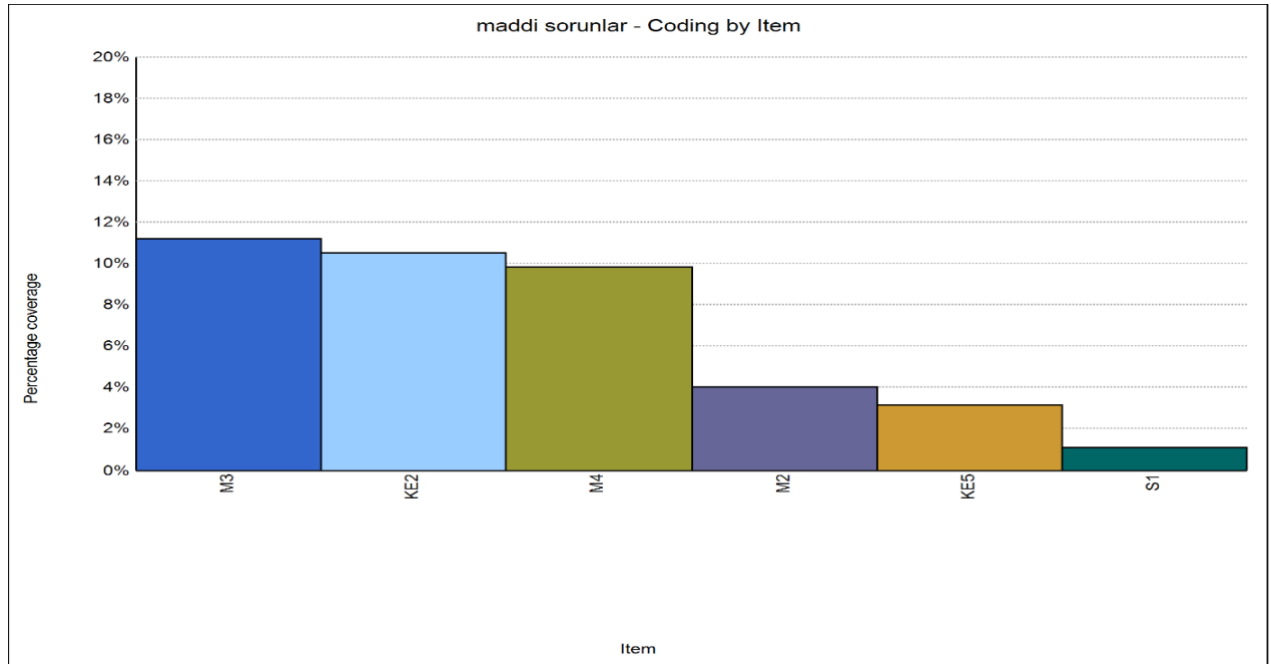
-İşte kazanıyordu. İnşaat yapıyor ya. Daire satıyor falan. Dairelerin parasını yedi mesela.

-Yaklaşık olarak ne kadar yemiştir?

-Yani 350 den 250 den düşünsek (1 daire parasını hesaplıyor) 1 trilyon yemiştir yani oralarda (acı bir gülümsemeyle).” (KE2).

“Misal dediğim gibi adamın cebinde para var pavyona gidiyor parayı yiyor. İşte evinin kirasının günü kirayı ödedim diyor karısına ya da birine. Ev sahibine yalan söylüyor.” (M2).

Yapılan görüşmelere göre, bir kısım müdavimlerin pavyona alıştıktan sonra sürekli buralara gidip gelme durumundan dolayı maddi açıdan devasa paraları pavyonda kaybettikleri, bundan dolayı ailenin geçiminin sıkıntıya girdiği ve yine bu sebepten dolayı aile geçiminin kısmen kadınlar tarafından üstlenildiği, müdavimlerin paralarının neredeyse hepsini pavyonda yemeleri sebebiyle kendi ev ihtiyaçlarını alma konusunda sıkıntıya girdikleri ve bu sebebe istinaden de eşleriyle sürekli kavga ettikleri, yukarıdaki alıntılardan anlaşılmaktadır. Bunun yanında eşinin maddi olarak çökmesinden dolayı bir görüşmecinin, elektrik ve doğalgaz sayaçlarının söküldüğü, tekrar açtırmak için yakın çevresinden maddi destek aldığı bir diğer bulgudur. Ayrıca belirtmek gerekir ki maddi açıdan kötü durumda olan kişilerin maddi açıdan iyi olup ta pavyona gitme durumu olan kişilere göre aile içi problemlerinin çok daha fazla olduğu, hatta boşanma problemlerinin yaşandığı veya yaşanma seviyesine geldiği yapılan görüşmelerin analizi neticesinde ortaya çıkarılan bulgulardır. Yani maddi açıdan aileyi etkileme durumu eşler arasındaki sorunlu mevzuların son kertesi olabilmektedir.

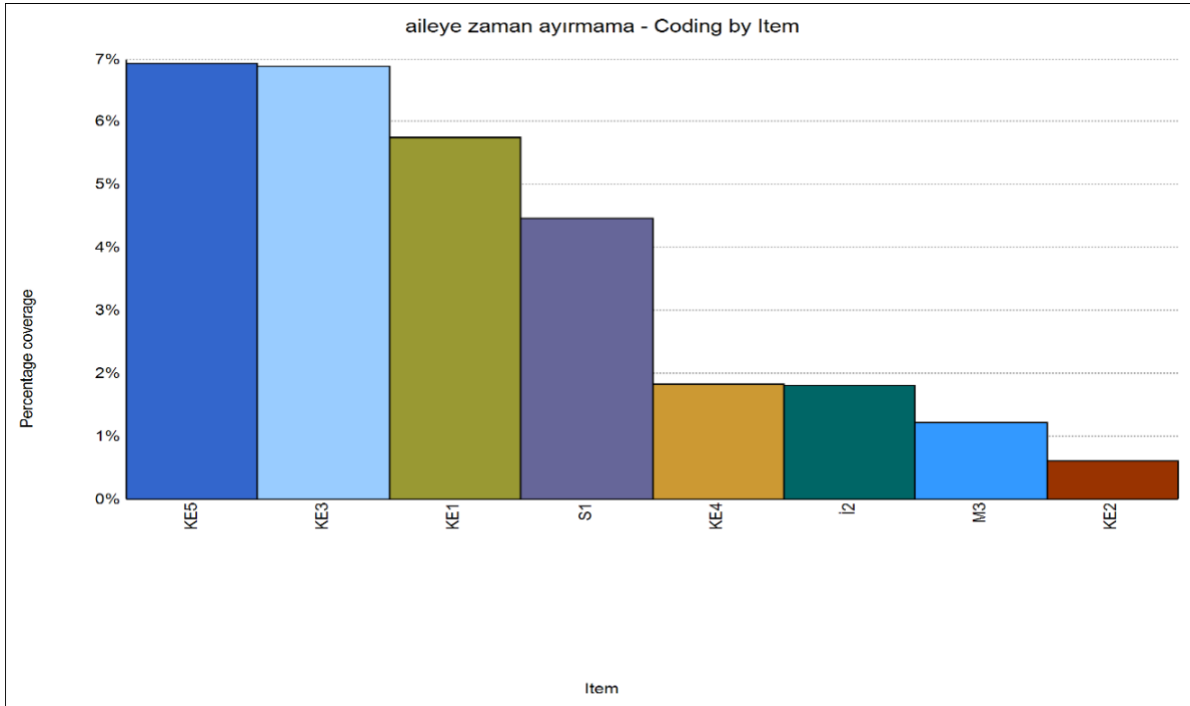

Şekil 4. “Maddi Sorunlar” ile İlgili Katılımcı Görüşlerinin Yüzdeler Grafik

Yukarıda görüldüğü gibi aile içi sorun çeşitlerinden olan maddi sorunları en çok yaşayan katılımcıların M3 ve KE2 olduğu görülmektedir. Bu katılımcılardan M3, neredeyse bütün parasını pavyonda yiyip battıktan sonra eşiyile şiddetli kavgalara girip daha sonrasında ise boşanma aşamasına gelmiştir. Benzer şekilde KE2'nin eşinin inşaatta çalışıp yaklaşık 1 milyon lirayı pavyonda yemesi sonucu aile içerisindeki sorunları daha da büyümüş ve en sonunda evi terk etme durumu meydana gelmiştir. Maddi sorunların, eşleri boşanma aşamasına getirdiğini ve şiddetli geçimsizlik durumunun son kertesini oluşturduğunu kanıtlamak adına bu yüzdeler analizi önem arz etmektedir.

Maddi sorunların, aile içerisindeki çatışmaların en büyük sebeplerinden birisi olmasını *çatışmacı yaklaşım*la ele alırsak; K. Marx'ın (1990) ekonomik sistemlerin (*alt yapı*) tüm üst yapıları olduğu gibi aileyi de belirlediği ve ekonomik sistemin çökmesi halinde ailenin de çökeceği görüşüne dayandırmak, mantıklı bir çıkarım sunmaktadır. Ayrıca pavyonun maddi bakımdan müdavimleri iflasa uğratma durumunu Özarlan'da "Hovarda Alemi" adlı eserinde farklı bir versiyonla sunmuştur. Özarlan (2016, s.75) yaptığı çalışmada gazinoda harcama ile kendini imal eden (erkekliğini inşa eden) *paralı* müşterilerin bir süre sonra iflasa uğradığından bahsetmiştir. Bu yönüyle bakıldığında pavyonda para harcayan kişilerin yaptıkları harcamayla erkekliklerini sürekli inşa etme yoluna gitmeleri, sonu gelmez bir savaşın neticesi olarak iflası beraberinde getirmektedir. Aynı mantıkla pavyona giden erkeklerin büyük bir kısmının, erkekliklerini imal etmek, müzayedeye çıkarmak ve konsomatrislerin erotik bedenini elde etmek adına sürekli para harcamaları, bir süre sonra maddi bakımdan iflasa uğramalarına sebep olmakta, bu durum ise aile içinde maddi sorunlara yol açmaktadır.

Aileye Zaman Ayırmama

Şekil 5. "Aileye Zaman Ayırmama" ile İlgili Katılımcı Görüşlerinin Yüzdeler Grafiği

Bir diğer önemli problem ise müdavimlerin/pavyon çalışanlarının gece pavyona gidip/çalışıp gündüz uyumaları sebebiyle aileye yeterince vakit ayıramadıklarıdır. Özellikle görüşülen müdavimlerin eşlerinin diğer görüşmecilere göre bu konuda çok daha fazla şikayetçi oldukları Şekil 5'te görülmektedir. Bu soruna dair bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Sürekli gelmesi yanlış. Şimdi çocuğu var çocuğu var. Sürekli oralarda gezse bir de para harcasa. Sabah yarı sarhoş biçimde. Çocuğu okula giderken evine girenler var. Oraya takılanların çoğu öyledir mesela.” (İ2).

“Çünkü benim eşim gece çalışıyor yani. Evet sabaha kadar çalışıyor. Sabah 4 te geliyor bir saat kalıyor sonra tekrar normal işine gidiyor. Çocuklar her şeylerini bana söylerler ben babalarına söylerim. Babalarını fazla görmedikleri için devamlı bana söylerler.” (KE1).

“Çok içerdi. İlk oğlumu iki hafta görmediğini hatırlıyorum. Gece giderdi sabaha doğru gelirdi.” (KE2).

“Kocam bir alıp dışarıya çıkarmıyordu. Bir yemeğe gidemiyordum. Ne bileyim çocuğumuzu tutup bir parka götürmüyordum. Koca, gece pavyonda gündüz uyuyordu iş yerinde. Yeri geliyor ben üç gün kocamı görmüyordum.” (KE5).

“Pavyona gittiğinde eve kaçta geliyordun?

Kafama ne zaman eserse. Bazen gider iki saat sonra gelirdim bazen de sabaha kadar gelmezdim.” (M3).

“Hiç ayıramıyorum. Nadir yani. Yani görüyorum çocuklarını o konuda sıkıntı yok ama dört dörtlük bir ilgilenme yok. Şimdi ben beşte kalktım (akşam) işte kahvaltı yaptım çıktım yanına geldim. Yaz sezonu olsaydı düşünüyordum orada burada işte klip falan. Hiç boşluk yani. Yüzde on diyelim yani.” (S1).

Yukarıdaki alıntılardan anlaşılacağı üzere müdavimlerin ve pavyon çalışanlarının eşlerinin hepsinin ortak görüşüne göre erkeklerin eşlerine ve çocuklarına yeterince zaman ayırmadığı, kadınların eşleriyle ortak vakit geçirmekte sıkıntı yaşadıkları, babanın evde olmamasından dolayı çocukların sorumluluklarının neredeyse tamamını kendilerinin üstlendiği, çocukların bazen günlerce veya haftalarca babalarını göremedikleri, tüm bu sebeplerden dolayı özellikle eşler arasında sorunların baş gösterdiği ortaya çıkarılmaktadır. Özellikle müdavimlerin iş dışı serbest zamanlarının önemli bir kısmını pavyonda eğlenmeye ayırdıkları için ailelerine yeterli zamanı ayıramadıkları ve ailevi sorumlulukların tek eşin sırtına binmesinden dolayı da aile içinde sorunların meydana geldiği anlaşılmaktadır. Gece çalışıp gündüz uyumaları, mesai saatlerinin düzensiz olması ve yoğun çalışmaları sebebiyle aynı sorunun işletmecilerin ve pavyon sanatçısının ailelerinde de olduğunu söylemek gerekir.

Kabullenme

Aile içi sorunlardan bir diğeri ise pavyona giden veya pavyonda çalışan erkeklerin eşleri ya da yakın çevresi ile yaşadıkları sıkıntıları kabullendirme ve zamanla normal hale getirme çabalarıdır.

“Bir iki gidince. O da işte ben şuraya (müziyen olarak pavyonda çalışmaya) başladım dedi. Ben de sen kendin bilirsin dedim. Nasıl uygun görürsen öyle olsun dedim. Böyle oldu. Sonra da bunun devamının geleceğini tahmin edemedim. Ondan sonra devamı geldi. Sorun çıkarabilirdim ama bir şey demek istemedim. Sustum sadece.” (KE1).

“-Kabullenme durumu var mı? Yani normal görme alışma?

-Bence ekonomik bağımsızlığını elde edememiş kadınlar kabullenmek zorunda kalıyor. Bile isteye gidiyorlarsa işte “ben gidiyorum” diyorlarsa işte bunun yüzündendir. Kendi gücü olan kadın işte “hadi güle güle pavyona git kocacığım” demez yani. Hiçte görmedim etrafımda öyle birini. Benim için kabul edilemez bir şey.” (KE3).

“-Peki abinizin pavyondaki kişilerle bir ilişkisi ya da aile kurma durumu var mı? -Oldu tabi zaten benim abim iki evli. İkinci yengem mekandan (pavyondan) tanışmalar. Mekanda tanıştırlar görüştüler. Yaklaşık beş yıldır evliler. Başka bir ev açtı ona imam nikahlı evli.

-Bu durum daha öncesinde sorunlara sebep oldu mu peki?

-Tabi sorunlar oldu. Biz annem ve babamla çok sıkıntılar yaşadık ama şuan her şey rölantide sıkıntı yok. Herkes neyin ne olduğunu biliyor ama kimse kimseye karışmıyor şuanda. Zamanla alışıyor herkes.” (M4).

“Tabi. Üç tane ablam var üçü de hoca. Öğrencileri falan var. Ama gel görelim zamanla kabullendiler.” (S1).

Bu konuda yapılan görüşmelere göre pavyon çalışanlarının ilk başlarda eşleriyle sorunlar yaşadıkları fakat zamanla eşlerinin bu durumu kabullendikleri, müdavimlerin eşlerinin kabullenip kabullenmeme durumunun kadının ekonomik özgürlüğüne bağlı olduğu, kabullenen kişilerin ise kabullenmek zorunda kaldıkları fakat yine de kadınların bu durumu içlerine sindiremedikleri, ebeveynlerin tepkilerinin ise bir süre sonra tepkisizliğe dönüştüğü anlaşılmaktadır. Kabullendirme çabalarının ileri bir boyutu kuma getirme durumudur. Kuma getirme olayında aile içi büyük sorunların yaşandığı fakat kadın eşin dayanağı olmadığı için bu durumu kabullenip mecburi olarak sindirmek zorunda kaldığı ortaya çıkmaktadır. Burada pavyon kültürünün aileye yerleşmesinden bahsetmek mümkündür. Fakat kadınlardan ziyade erkekler arasında bu kültürün normal görüldüğü kadınların ise daha çok kabullenmek zorunda kaldıkları bir olgu mevcuttur. Kabullendirme çabasının başarısız sonuçlarının ise diğer başlıklarda verileceği üzere boşanma, tehdit ve şiddet gibi daha ileri aile içi sorunlara yol açtığı görülmektedir.

Kadınların erkeklerin emirlerine ve isteklerine boyun eğme ve kabullenme durumunu, *feminist kuramcılar*ın aileyi, ataerkil sistemdeki kadının sömürsünün ve kadına karşı ayrıştıracı politikaların devam ettirilmesini sağlayan bir kurum olarak görmesine dayandırabiliriz. Nitekim kabullenme durumunun daha çok ekonomik özgürlüğünü elde edememiş kadınlarda görülmesini, ataerkil sistemin geçerli olduğu toplumlarda (ekonomik tekelin erkekte olması) erkek kurallarının kadına zorla kabul ettirilmesi mevzuuyla aynı çerçevede değerlendirmek gerekir.

Boşanma

Pavyon kültürünün aile hayatına en büyük etkisi boşanmaların veya boşanma aşamasına gelmelerin yaşanmasıdır. Aile içerisindeki sorunların çözülmez hal aldığı durumlarda ya boşanma gerçekleşmekte ya da boşanma sınırından dönülmektedir. Bunu kanıtlayan bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Peki gitme durumunuz olsaydı yani maddi olarak sizin kendinize yetecek bir paranız olsaydı boşanmayı düşünür müydünüz?”

-Düşünürdüm (çok emin bir şekilde).” (KE2).

“-Peki, yaşadığınız sorunlar sizi nasıl etkiledi? Yalnızlaşmak, içine atmak, boşanmayı istemek, evi terk etmek, isyan etmek gibi...”

-Ben eğer işte “ben gidiyorum sana ne” tarzı bir tavırla karşılaşsam boşanırım. Gidiyorsa da gizli saklı işte ayyuka çıkmadığı için haberim yok. Ama işte az önce bahsettiğim gibi kabullenen kişiler gibi “ben başımı aldım gidiyorum, sana ne ben giderim” şeklinde olsa ben boşanırım.” (KE4).

“Şuanda ben iki sene oldu boşanalı. Tabi bu boşanmak sebebimiz ta ilk evliliğimizden olan hasarlar. Yani ilk evlendik benim kocam pavyona gazinoya başladı. Zaten bu evliliğin bitmesinin sebebi de onun pavyona gitmesiydi.” (KE5).

“E tabi adam fazla telefon kullanmayı bilmediği için akşam sarhoş olup uyuyunca eşi falan alıyor telefonunu. Böyle olunca örneğin bugün bir kadınla oturan erkek eğer başka kadınla oturursa (pavyonda farklı bir konsomatrisle muhabbet ederse) -ben yapmıyorum ama yapanlar var- adamın eşine mesaj atıyorlar resim gönderiyorlar (konsomatris kadınlar yapıyor bunu). Bu şekilde çok boşanma oldu. Boşanma aşamasından dönen oldu.” (KM2).

“-Sadece sevdiğin için mi boşanmak istemiyorsun?”

-Yani (biraz kekeledi duraksadı)... Belki de diğerleri gibi düzgün bir aile kuramadığım için onlara hasret kaldığım için boşanmak istemiyordumdur.

-Peki, zorla boşansa senden ne yaparsın?”

-Boşanamaz ki. Ben hakime söylerim karımı seviyorum. Bırakmam. Hatta derim eğer boşanursa öldürürüm. Ne yaparlar ki amina koyayım. Alırlar içeri birkaç gün sonra bırakırlar (pişkince bir gülümseme).” (M3).

Bu konuda yapılan yorumlara bakıldığında; aile içerisinde eşleriyle sorunlar yaşayan kadınların çoğunun dayanağı olmadığı için boşanamadıkları, ellerinde yeterince maddi imkân olduğu takdirde boşanmaya emin bir şekilde karar verebilecekleri, ekonomik özgürlüğü elinde olup ta eşinin pavyona gitmesinden dolayı sorun yaşayan kadınların ise bu durumun ileri boyuta gittiği takdirde boşanmaya karar verebilecekleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında bir görüşmecinin ise eşinin sürekli pavyona gitmesinden dolayı evliliğin ilk aşamasından beri yıllarca sorun yaşadıklarını ve bu sorunların neticesinde de boşanmaya karar verdiklerini ifade etmiştir. Bazı kadınların ise ayrılmak istedikleri takdirde eşleri tarafından tehdit ve şantaj ile boşanmaktan vazgeçirildiği görülmektedir. Nitekim yukarıda bir müdavimin (M3) ifadesi ve görüşmenin diğer kısmı dikkate alındığında, bu kişinin eşi tarafından terk edildiği halde (kişi ayrı yaşamaktadır) boşanmak istemediği, eğer eşi boşanmaya kalkışırsa öldürmeye varabilecek tehditlere ve yaptırımlara başvurabileceğini belirtmesi, kadınların boşanmayı her zaman gerçekleştiremediklerinin ve mecburi olarak evliliği kabullendiklerinin kanıtıdır.

Ayrıca eşlerin boşanmasına veya boşanma aşamasına gelmesine sebep olan bir diğer durumun ise konsomatrislerin pavyonda samimi oldukları erkekleri başka bir kadınla muhabbet ederken gördüklerinde (pavyonda kendisini değil de başka bir kadını masaya çağırmasından bahsedilmektedir) bu müdavimlerin eşlerine -telefon üzerinden- kendilerini aldattıklarına dair fotoğraf veya mesaj göndermeleri mevzudur. Yukarıda konsomatrisin ifadesinde okunduğu üzere bu gibi durumlar, boşanmalara veya ailenin ciddi yaralar almasına sebep olmaktadır.

Destek Bulamama ve Mecburiyet

Aile içi sorunlar yaşayan kadınların maruz kaldığı ve boşanmaktan kendilerini vazgeçiren bir diğer sorun ise çevreleri tarafından ve maddi bakımdan desteklerinin olmaması ve bundan dolayı istemedikleri bir evliliği devam ettirmeleridir. Bu sorunu dile getiren bazı görüşmecilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Benim ailem mesela kabul ediyor tamam ama diyor ki bir yerde iki çocuğun var. Bana yardım edecekler ama sen O’na (eşine) verirsin o sigara içer içki içer diyorlar mesela. Yani boynu bükük kalıyorsunuz. Ayrıca evi terk edip annelere gittiğimde belli bir süre sonra gitmemi istediklerini hissettim. Çünkü iki tane çocuk var hani.” (KE2).

“Düşüne iki hafta falan kalmıştı. Belki bu kadar yakın olmasaydı ben nişanı bile atardım. Belki demiyim düşündüm o dönem. Yani evlenmek istemediğimi hissettim. Ama işte bu kadar az kalmışken işte pavyona gittiğini öğrendiğimden dolayı nişanı attığımı insanlara açıklamak için düşünecek zamanın çok kısa olması. Hani belki iki üç ay falan olsaydı düşünebilirdim ama iki haftada neyi düşünüp neye karar verebilirsin ki? Her şey hazırlanmış, düğün dernek kurulmuş.” (KE3).

“Gideceğim yerim yoktu. Çünkü kendime bakabilecek gücüm yoktu. Elimde mesleğim yok. Benim babam iki sene önce Martin üçünde vefat etti. Babam vefat ettikten sonra babamın aylığı (ölüm aylığı) bana bağlandı. Hani babamın aylığı da olunca dedim ki artık yeter. Bari belirli bir yaştan sonra kafamı dinleyeyim. Gerçekten şimdi huzurluyum rahatım. Zaten elimde mesleğim olsaydı bunun kahrını çekmezdim.” (KE5).

Kadınların eşlerinden ayrılamamalarının bir sebebi ise daha önce de belirtildiği üzere desteklerinin olmaması ve bundan dolayı mecburi olarak evliliklerini devam ettirmeleridir. Yukarıdaki alıntılardan anlaşıldığı gibi kadınların bazılarının eşlerinden ayrılmak için evi terk ettikleri veya terk etmek istedikleri fakat kendi aileleri tarafından yeterli desteği görmedikleri için vazgeçtikleri ve mecburiyetten ötürü evliliği devam ettirdikleri, bir görüşmecinin maddi desteği eline aldıktan sonra boşanmaya karar verdiği, diğer bir görüşmecinin ise yakın çevresinin vereceği tepkilerden çekindiği için mecburen evlenmek zorunda kaldığı bulguları elde edilmiştir.

Eşler Arası Münasebet

Ele alınması gereken kayda değer diğer bir husus ise eşlerin ev içerisinde birbirleriyle olan özel münasebetleridir. Bu münasebetlerin niteliği evliliğin yıpranıp yıpranmadığını göstermek için kanıt sunmaktadır. Bu kanıtların bazıları aşağıdaki verilmiştir.

“-Peki bu durum başka nasıl etkiledi sizi (evi terk etmek, isyan etmek, yalnızlaşmak, içine kapanmak gibi)?

-Hepsi. Hepsi bir bedende toplanıyor. Mesela şimdi bütün bunların neticesinde karı koca ilişkisi kalmıyor. Konuşacak dertleşecek birisi olmuyor. Tahammülsüzleşiyorsun. Evde iki saat kalsa hemen gütsin gibi bakıyorsun. Tamamen soğuksun.” (KE4).

“Zaten biz onunla hiç şakalaşamayız. Onunla ciddi anlamda bir konuşma yapamam. Çünkü beni o kadar karşısında küçük görüyor ki. Ben onun için bir şey ifade etmiyorum ya. Evde hizmetçi gibiyim, çocuklarına bakıyorum. Ha benle biraz ilgileniyorsa gözüm dışarı kaymasın diye. Yani ilgi dediğim de yatakta. Kusura bakmayın bunu açıkça söylüyorum. Ben ondan tatlı bir söz duymadım.” (KE5).

“Yani eşinin huyunu bilen bir insan ona göre davranıyor. Ben sabah kalkıyorum hiçbir şey olmamış gibi devam ediyorum (hafif pişkin bir gülümseme). Çünkü suçluyum. Ne bok yediğimi biliyorum çünkü.” (M2)

Yukarıdaki alıntılara göre eşlerin sürekli sorun yaşamasından dolayı zamanla birbirlerine karşı soğudukları, tahammülsüzleştikleri, ev içerisinde birbirleriyle muhabbetlerinin azaldığı, karı koca ilişkisinin zedelendiği, aile olma ruhunun kaybolduğu, eşlerin birbirlerine karı koca gibi davranma özelliklerinin yok olduğu, bazısının ise sorunların üstünü örtmeye çalıştığı ve bu şekilde eşyle olan muhabbetini devam ettirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tehdit, Korku ve Şiddet

Aile içerisinde yaşanan sorunların ileri aşamalara geldiği noktada bazı tehdit, korku ve şiddet durumlarının meydana geldiği görülmektedir. Bunu kanıtlayıcı bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Zaten Eylül de geldim ben okullar açıldığında (evi terk edip sonra tekrar gelmesinden bahsediyor). Gidip geldim çünkü evden kovdu bizi. Çok sarhoştı, tahammül edilmeyecek seviyedeydi.” (KE2).

“Dedim ki “gideceğin yer senin için önemli değilse senin için değeri yoksa gel kızının başında dur”. “Kızın seni soruyor, gel bugün başında dur” dedim. Bu geldi önce benimle bir ağız tartışması yaptı gitti. Bir saat sonra falan geldi. İnanır mısınız artık vicdan azabı mı çekti ne bilmiyorum. Evin camları, vitrinler, sandalyeler havada uçtu. Vallahi sadece o kelimeyi söylediğim için. Hem biraz da sarhoştı ya. Ertesi gün de bende onun yaptığının aynısını yaptım. Dedim ki, sen sarhoştun anlamadın o öyle değil de böyle yapılır, dedim.” (KE5).

“-Bu yaşadığımız sorunlar sizi nasıl etkiledi? Evi terk etmek, yalnızlaşmak, isyan etmek, umudu kesmek gibi...”

-Yeri geliyordu hayal kuruyordum. Onu öldüreceğim şöyle yapacağım böyle yapacağım diye.” (KE5).

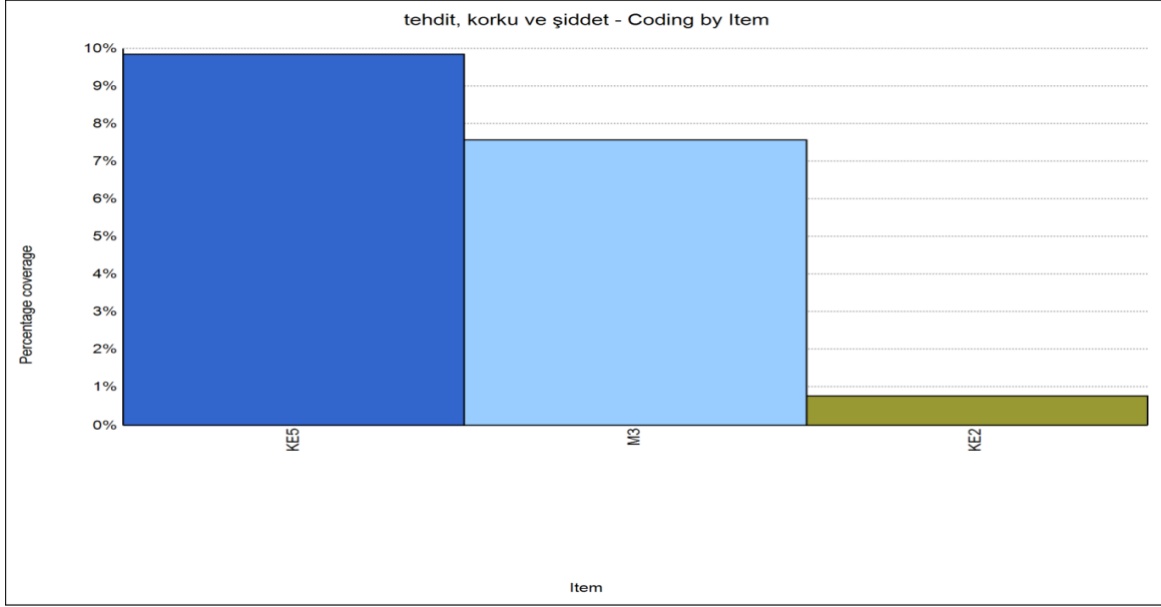
“-Peki zorla boşansa senden ne yaparsın?”

-Boşanamaz ki. Ben hakime söylerim karımı seviyorum. Bırakmam. Hatta derim eğer boşanırsa öldürürüm. Ne yaparlar ki amina koyayım. Alırlar içeri birkaç gün sonra bırakırlar (pişkince bir gülümseme).”

-Yani bunu caydırmak için mi söylüyorsun yoksa gerçekten yapar mısın?

-Benim kafam atarsa bir anda yapabilirim (şüpheli bir bakış ve gülümseme). Bende her şey bir anda oluyor (eliyle kafasını işaret ederek).” (M3).

Bu konuda yapılan görüşmelere göre bazı görüşmecilerin aile içerisinde şiddetli kavgalar ve tartışmalar yaşadıkları ve bunun neticesinde evi terk etme (eşi tarafından kovulma) gibi olayların meydana geldiği, bir görüşmecinin söylemine göre eşyle yaşadıkları şiddetli sorunlardan dolayı kocasını öldürmeyi bile göze aldığı ve çoğu sefer bunun hayalini kurguladığı ifade edilmektedir. Bunun yanında bir müdavimin ifadesinden anlaşıldığı üzere; şiddetli kavgalar dolayısıyla evi terk eden karısına boşanmasını diye ölüm tehdidinde bulunmaya varan söylemlerin olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 6. “Tehdit, Korku ve Şiddet” ile İlgili Katılımcı Görüşlerinin Yüzdeler Grafiği

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere tehdit, korku ve şiddet ifadelerini en çok kullanan ve aile içi sorunların bu çeşidini en çok yaşayan kişilerin KE5 ve M3 olduğu anlaşılmaktadır. Her iki görüşmecinin de aile içerisinde çok büyük sorunlar yaşadından sonra birisinin boşandığı ve birisinin ise boşanma aşamasında olduğu dikkat çeken verilerdir. KE5’in 30 yıllık evlilik hayatında başta aldatılma, maddi sorunlar ve psikolojik şiddet olmak üzere birçok sorunu yaşadından sonra boşandığı, M3’ün ise özellikle eşini aldattıktan ve maddi sorunlar yaşadından sonra eşyle şiddetli tartışmalara girdiği, eşinin kendisinden boşanmaması için ölüm tehdidinde varana dek eşine tehdit ve tacizlerde bulunduğu ve tüm bunların sonucunda eşinden ayrı yaşamaya başlayıp boşanma aşamasında olduğu, bu iki görüşmecinin ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla boşanmaya karar verme noktasına gelene kadar kadınların tehdit, şiddet ve korku gibi yaptırımlara maruz kaldığı, elde edilen verilerden ve Şekil 6.’dan anlaşılmaktadır.

Kadına yönelik korkutma, tehdit ve şiddet gibi aile içi sorunların meşruiyeti, özelde *feminist kurama* genelde *çatışmacı kurama* göre, aile ve diğer toplumsal kurumlar tarafından sağlanmaktadır (Altunsu Sönmez, 2019, s. 136). Çatışma kuramı aile içerisindeki çatışmaların sebebini ataerkil sistemin getirdiği kurallarda kadını göz ardı etmesine ve ailenin de bu eşitsiz uygulamayı devam ettirdiğine bağlamıştır. Böylece bu eşitsiz uygulama babadan oğula geçen miras şeklinde devamı sağlanmaktadır (Henslin, 2015, s. 31; Kasapoğlu, 2012, s. 15). Bu yönüyle aynı görüşü paylaşan feminist kuramcılar da aileyi, ataerkil sistemdeki kadının sömürsünün ve kadına karşı ayrıştıracı politikaların devam ettirilmesini sağlayan bir kurum olarak görmüşlerdir. L. Althusser’in (2003, s. 169), *devletin ideolojik aygıtları* içerisinde aileyi de alması ve bu meşruluğu sağlama aracı olarak ailenin kullanılması, bahsi geçen duruma başka bir teorik kanıt sunmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Araştırmamızın içeriği itibariyle odaklandığımız husus, yıllardır farklı kalıplar içerisinde şekillenerek süregelen pavyon kültürünün aile hayatına etkilerinin tartışılmasıdır. Bu tartışmanın içeriğini dolduran etkilerin net şekilde hissedildiği yer olan Ankara’da pavyon kültürünün aile içi sorunlara tesirlerinin neler olduğu ve bunların aileyi nasıl etkilediği, analiz edilmiştir. Özellikle evli erkeklerin gün boyu çalışarak kazandıkları paralarının büyük bir kısmını pavyonda harcamaları ve konsomatris kadının erotik bedenini elde etmek için savaşılan erkeklerin çoğu kez maddi iflasa uğramaları, ekonomik olarak aileyi derinden etkilediği için aile içi sorunları da beraberinde getirmektedir. İkinci bir husus ise, aynı zamanda müdavimlerin pavyona müptela olmasının en büyük sebebi olan konsomatrislerle cinsel ve duygusal ilişkileri neticesinde aldatma olaylarının yaşanması ve bundan dolayı da yine aile içerisinde boşanmaya varan sorunların vuku bulmasıdır. Bir diğer önemli bulgu ise müdavim erkeklerin, ailelerine ayırmaları gereken zamanlarının çoğunu pavyonlarda geçirdikleri için, eşlerine ve çocuklarına yeterli ilgiyi göstermemeleri ve bu durumun da yine aile içerisinde ciddi problemlere yol açmasıdır. Nitekim pavyon müdavimlerinin aileleriyle yaşadıkları en büyük sorunların “yalan söyleme ve aldatma”, “maddi sorunlar” ve “aileye zaman ayırmama” gibi problemler olduğu ortaya çıkmıştır. Gerek müdavimlerin gerekse eşlerinin yorumlarından çıkarılan bu sonuçlar, pavyon kültürünün aile yapısına ciddi zararlar verdiğini ortaya koymaktadır.

Müsavim erkeklerin eşleriyle yapılan görüşmelerde kadınların hiçbirinin erkeklerin pavyona gitmesini istemediği ve normal karşılamadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, araştırmamız sonucu elde edilen önemli bir bulgu, bu konuda evlilikte kadının ekonomik ve sosyal konumunun belirleyiciliğidir. Ekonomik açıdan eşine bağımlı ve çevresel desteği olmayan kadınların, aile içerisinde birçok sorun yaşamalarına rağmen kocalarının pavyona gitmesini daha kolay kabullendikleri, bir anlamda sineye çektikleri anlaşılmaktadır. Ancak, ekonomik bağımsızlığı ve çevresel desteği olan kadınlar, bu durumu kolay kolay kabullenmemekte ve aile içerisinde boşanmayla sonuçlanabilen çok daha şiddetli çatışma ve kavgalar ortaya çıkmaktadır. Kadınların desteği olması halinde boşanmayı düşünebilecekleri, özellikle çocuklarının hatırına evliliklerini sürdürmeye çalıştıkları, eşleriyle aralarında karı koca ilişkisinin kalmadığı, neredeyse hepsinin eşleri tarafından aldatıldıkları ve bu durumun kendilerini yıpratdığı, diğer önemli bulgularımız arasındadır.

Görüşülen işletmeciler ve pavyon sanatçısının ifadelerinden, bu kişilerin eşleriyle ve çocuklarıyla en fazla aileye zaman ayıramama noktasında sorun yaşadıkları ortaya çıkarılmıştır. Nitekim bu kişilerin gece boyu çalışıp gündüz uyumaları, mesai saatlerinin düzensiz olması ve boş vakitlerinin çok az olması sebebiyle ailelerine zaman ayırma konusunda sıkıntılar yaşadıkları analiz edilmiştir. Pavyon çalışanı erkeklerin eşlerine ve çocuklarına yeterince zaman ayıramadığı ve eşleriyle ortak vakit geçirmekte sıkıntı yaşadıkları, babanın evde olmamasından dolayı çocukların sorumluluklarının neredeyse tamamının anne tarafından üstlenildiği, çocukların çoğu zaman babalarını göremedikleri, tüm bu sebeplerden ötürü özellikle eşler arasında sorunların baş gösterdiği ve çocukların olumsuz yönde etkilendiği, yapılan görüşmeler sonucu elde edilen önemli bulgulardır. İşletmecilerin, işletmeci eşinin ve pavyon sanatçısının görüşlerinden anlaşıldığı üzere aileyle zaman geçirme konusu en fazla dile getirilen mevzu olmuştur.

Fakat işletmeci ve pavyon sanatçısı gibi çalışanların aileleriyle müdavimler kadar sorun yaşamadıklarını da belirtmek gerekir. Pavyon çalışanı erkeklerin eşleri, kocalarının işlerine meslek gözüyle baktıkları için bu durumu çok fazla sorun olarak görmemektedirler. Müdavimlerin eşleri ise kocalarının hem kendilerini aldatma durumunu hem de maddi olarak pavyonda devasa paralar harcamalarını sorun olarak gördükleri için aile içerisinde çoğu zaman telafisi mümkün olmayan hasarlar meydana gelmektedir. Bu farkın en önemli sebeplerinden birisi maddi bakımdan birisinin büyük harcamalar sonucu iflas eden konumda diğerinin ise kazanan konumda olmasıdır. Fakat ister müsavim olsun ister çalışan erkek olsun maddi bakımdan sorunlar baş gösterdiğinde aile içi sorunların da büyük oranda artış gösterdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca pavyona gittikleri için maddi bakımdan ailelerini zor duruma düşüren müdavimlerin, maddi bakımdan sorun yaşamayan müdavimlere göre daha fazla sorun yaşadıklarını da ifade etmek gerekir. Müdavimlerin çalışan erkeklere nazaran aile içinde daha fazla sorun yaşamalarının diğer bir sebebini ise sürekli pavyona gitmelerine ve konsomatrislerle çeşitli ilişkiler

yaşamalarına dayandırabiliriz. Müdavimler bu konuda eşlerine bahane üretmekte pavyon çalışanlarına göre daha fazla sıkıntı yaşamaktadırlar. Çünkü müdavimler pavyona gitmek ve eşlerini aldatmak için sürekli yalan söylemek zorunda kaldıkları ve haliyle bu konuda başarısız oldukları için normal olarak aile içerisinde daha fazla sorunlar baş göstermektedir. Fakat pavyon çalışanları müdavimlerin yaptıkları şeylerin aynısını yapsalar bile işleri gereği orada bulduklarını bahane olarak gösterip eşlerine haklı bir gerekçe sunabildikleri için eşleriyle daha az sorun yaşamaktadırlar. Gerek pavyon çalışanı erkeklerle gerekse diğer bazı katılımcılarla yapılan görüşmelerden, pavyon çalışanlarının da büyük oranda eşlerini aldattıkları fakat bunu eşlerinden saklama konusunda müdavimlere göre daha başarılı oldukları için (sadece meslek icabı orada bulduklarını gerekçe göstererek) bu durumun aile içi sorunlara çok fazla sebebiyet vermediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla pavyonun müdavimi veya çalışanı olunmasına göre aile içi sorunların mahiyeti ve fazlalığı değişebilmektedir.

Bunların dışında her ne kadar bulgular kısmında yer verilmese de (bu konunun ayrı bir makale konusu olacak kadar uzun olması sebebiyle) pavyon kültürünün aile içi sorunlara etkisini konsomatrisler üzerinden de okumak gerekir. İlk olarak konsomatris olarak pavyonda çalışan kadınların ailelerinin büyük çoğunluğunun bu durumu bildiklerini fakat konsomatrisliğin parasının iyi olması sebebiyle sustuklarını ve yakın çevrelerinden saklamaya çalıştıklarını, söylemek mümkündür. Ayrıca konsomatrislerin ailelerinin çoğunun sorunlu veya dağılmış aileler olduğu, bazı ailelerin konsomatris olan evlatlarını reddettikleri, bazı konsomatrislerin aileleriyle kısmen iletişim kurdukları, yine de çoğunun parasal olarak ailelerine destek verdikleri ve bu destek devam ettiği sürece aileleriyle ilişkilerinin de devam ettiği (destek kesildiği anda aile ve yakın çevre tarafından konsomatrislere toplumsal kurallar dayatılmakta ve farklı etiketlemelere maruz bırakılmaktadır), ortaya çıkardığımız önemli bulgulardır. Konsomatrislerle ilgili değinmemiz gereken diğer bir husus ise konsomatrislerin aile kurma ve ilişki yaşama mevzusudur. Görüşme yapılan konsomatrislerin hepsinin en az bir evlilik yaptıkları, en az bir çocuğa sahip oldukları, kısa bir evlilik sürecinden sonra boşandıkları ve genellikle erken yaşta evlendikleri, dikkat çeken verilerdir. Çocuğu olan konsomatrislerin çok fazla olduğu ve bu çocukların babaları olmadığı için ebeveyn eksikliği yaşadıkları, konsomatris çocuklarının çoğunun sağlıksız koşullarda ve ebeveynleri olmadan büyüdükleri, konsomatrislerin pavyon müdavimleri veya dışarıdan birileriyle gayri meşru ilişki yaşamaları sebebiyle babasız doğan çocukların fazlalıkta olduğu, tek başlarına ve ilgisiz büyüyen çocukların hem anneleriyle hem de içinde buldukları sosyal çevreyle büyük sorunlar yaşadıkları, bu konudaki diğer önemli bulgulardır.

Son olarak pavyon kültürünün ailede ve toplumda yeniden üretilmesi noktasında müdavimlerin mi yoksa pavyon çalışanlarının mı daha etkili olduğundan kısaca bahsetmek gerekir. Çünkü pavyon kültürünün ailede ve toplumda yeniden üretilmesiyle aslında yukarıda bahsi geçen aile içi sorunların da devamlı olarak yaşanması gündeme gelmektedir. Yani pavyon kültürünün yeniden üretilmesi bu bağlamda aile içi sorunların da yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir. Gerek pavyon müdavimleri gerekse pavyon çalışanlarıyla yapılan görüşmelere göre pavyon kültürünün ailede ve toplumda yeniden üretilmesini sağlayan en büyük aktörlerin müdavimler olduğu ortaya çıkarılmıştır. Çünkü müdavimlerin erkek çocuklarını pavyona gitmeye teşvik etmeleri, onlara pavyon adabını öğretmeleri ve çocuklarının erkekliklerini ispatlama yeri olarak pavyonu görmeleri, pavyon kültürünün ailede ve dolayısıyla toplumda yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Pavyon çalışanlarıyla yapılan görüşmelere göre çalışanların pavyonu sadece iş sektörü olarak görüp çocuklarını bu ortamlardan uzak tutmaya özellikle özen göstermeleri dikkat çeken bir bulgudur. Fakat müdavimlerin kendi çocuklarını pavyondan uzak tutmaktan ziyade özellikle gitmeleri için teşvik edici edim ve söylemlerde bulunmaları, hem aile içi sorunların en çok müdavimlerin ailelerinde baş göstermesine hem de pavyon kültürünün ailede ve toplumda yeniden üretilmesine sebebiyet vermektedir.

Kaynakça

- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki.
Altunsu Sönmez, Ö. (2019). Aile içi kadına yönelik şiddet ve kadınlara düşündürdükleri. Ö. Altunsu Sönmez, & G. Aksan (Ed.), *Aile Kurumuna Farklı Bakışlar* içinde (s. 129-168). Ankara: Çizgi Kitabevi.

- Bakhtin, M. (1984). *Rabelais and his world*. Indiana: Indiana University Press.
- Baudrillard, J. (2005). *Baştan çıkarma üzerine* (Çev. A. Sönmezay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dinler, D. Ş. (2018). *İşçinin varlık problemi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Erdoğan, D. (2018). *Ankara pavyon kültüründe erkekliklerin inşası*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Goffman, E. (2014). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (Çev.: B. Cezar). İstanbul: Metis Yayınları.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Henslin, J. M. (2015). *Sociology: A Down-to-earth approach core concepts*. Edwardsville: Pearson.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma (Desen ve uygulamai için bir rehber)* (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kasapoğlu, A. (2012). Sosyolojik yaklaşımlar temelinde aile kuramları. A. Kasapoğlu, & N. Karkıner (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (s. 2-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.
- Marx, K. (1990). *Kapital* (3. Cilt) (Çev. A. Bilgi). Sol Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (Çev. S. Akbaba Altun, A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri I* (Çev. S. Özge). Ankara: Yayın Odası.
- Ögel, K. (2010). *Sigara, alkol ve madde kullanım bozuklukları: tanı, tedavi ve önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Öncü, F., Ögel, K., & Çakmak, D. (2001). Alkol kültürü-1: tarihsel süreç ve meyhane kültürü. *Bağımlılık Dergisi*, 133-144.
- Özarslan, O. (2015). *Masculinities at night in the provinces*. Master Thesis. İstanbul.
- Özarslan, O. (2016). *Hovarda alemi: Taşrada eğlence ve erkeklik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkök, E. (2019). *Bir erkeklik mekânı olarak kahvehaneler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Rakı ansiklopedisi (2018). İstanbul: Overteam Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, Z. S., & Arpağuş, F. (2018). Bilim ve bilimsel yönteme giriş. Ö. Güngör (Ed.), *Bilimsel araştırma süreçleri* içinde (s. 21-49). Ankara: Grafiker Yayınları.